

บทที่ 8 ศาสนาฮินดู

อินเดียหรือชมพูทวีปเป็นประเทศที่ใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 3 ของโลก มีประชากรหลายร้อยล้านคน มีภาษานับร้อยภาษา และมีลัทธิความเชื่อทางศาสนา มากมาย อินเดียเจริญทางด้านอารยธรรมมาหลายพันปี มีความเจริญทั้งด้านวัตถุและ ด้านจิตใจ เป็นแหล่งกำเนิดแห่งปรัชญาและศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ มากมาย และยังแพร่หลายมีอิทธิพลในดินแดนต่าง ๆ ของโลก ศาสนา ที่สำคัญ ๆ ของโลก ที่ยังมีผู้นับถือนับถืออยู่จนถึงปัจจุบัน ที่ถือกำเนิดในดินแดนแห่งนี้ คือ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ศาสนาเชน และ พุทธศาสนา

1. ความเป็นมาของศาสนาฮินดู

ชนเผ่าอารยันหรืออินโดยูโรเปียน เป็นชนเผ่าที่รบ มีความฉลาด และ ความสามารถในการรบ รุกราน ขยายอาณาจักร แต่เดิมชนเผ่านี้นับถือเทพเจ้า ต่าง ๆ เช่น เทพแห่งดวงอาทิตย์ ไฟ ได้วิวัฒนาการความเชื่อและจัดระบบการนับถือ เทพต่าง ๆ จนต่อมาเป็นศาสนาพราหมณ์ และมีการปฏิรูปวิวัฒนาการมาเป็นศาสนา ฮินดูในปัจจุบัน

ชนเผ่าอารยันเข้ารุกรานชมพูทวีป แต่ตั้งมั่นบ้านเมืองอยู่ตามลุ่มแม่น้ำสินธุ (SINDHU) และอาศัยเหตุชาวอารยันกลุ่มนี้มาอาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำสินธุเอง มีชื่อว่าฮินดู (หินทุ ตามสำเนียงภาษาอิหร่าน)⁽¹⁾

1. เสฐียร พันธงศรี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พระนคร . แพร่พิทยา, 2513. หน้า 58

ชนเผ่าพื้นเมืองเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ เผ่าที่ใหญ่มีชื่อเรียกว่า พวก **คราวิเดียน** (Dravidian) หรือ **มิลักชะ** ซึ่งหมายถึงคนป่า คอยความเจริญ พวกอารยัน มักเรียกพวกนี้ว่า **ทัสยู** ซึ่งต่อมาเกิดเป็นคำว่า **ทาส** นั่นคือพวกอารยัน เมื่อเข้ายึดครองดินแดนบ้านเมืองของพวกคราวิเดียนได้แล้ว ก็ตั้งตัวปกครองกดขี่ชนเผ่าเดิมเป็นทาสของพวกตน พวกคราวิเดียน หรือมิลักชะ ทนการปกครองอย่างกดขี่ไม่ไหวก่อการกบฏ ต่อต้าน ตลอดมาหลายชั่วคนนับร้อยปี แต่ก็ไม่สำเร็จ

พวกคราวิเดียนหรือมิลักชะ มีอารยธรรม วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาประจำเผ่าพันธุ์ของตนอยู่ก่อนแล้ว เช่น นับถือธรรมชาติ บรรพบุรุษ นับถือเทพต่าง ๆ มีตำนาน เทพนิยาย ที่นับถืออยู่มากมาย เช่น นับถือแม่พระธรณี นับถือเทพแห่งธรรมชาติต่าง ๆ สิ่งลึกลับ วิญญาณ ภูตผี ฯลฯ

ชนชาวอารยันเป็นชนชาติที่ฉลาด มีความสามารถ และเป็นนักพัฒนาที่สามารถพร้อมทั้งยังเป็นนักรบที่กล้าหาญ เก่งกาจ จึงสามารถปกครองชนเผ่าพื้นเมืองตั้งเดิมอยู่ได้ตลอดมานับพันปี โดยยกระดับชนเผ่าของตนสูงกว่า และยกเทพเจ้าวีรบุรุษและความเชื่อถือต่าง ๆ ของคนให้อยู่ในฐานะที่สูงกว่าความเชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ของชนเผ่าเดิม หรือมิฉะนั้นก็กลืนกลายเป็นเทพของพวกตนเสียเลย อันเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาด สิ่งใดที่กลืนได้ก็กลืน สิ่งใดที่ฝังรากมั่นคง ยากที่กลืนหรือลบล้างได้ก็นำมาผสมผสาน ประณีประนอมเข้ากับของพวกตน จึงเกิดเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น ทำให้รวมกันเป็นสังคมเดียวกันได้

อารยธรรมของพวกคราวิเดียน หรือมิลักชะนั้น แต่เดิมเชื่อกันว่าเป็นคนป่าเถื่อน คอยพัฒนา ล้าหลัง ไม่เจริญ ตามหลักฐานบันทึกและที่ปรากฏในการเล่า

สืบต่อกันมาของพวกอารยัน แต่ต่อมาจากการค้นพบหลักฐานทางประวัติ อารยธรรมโบราณของนักโบราณคดี มีการขุดค้นสำรวจกันขึ้นทางอินเดียตะวันตก เมื่อปี พ.ศ. 2465 พบซากเมืองโบราณซึ่งมีอายุก่อนการเข้ายึดครองของพวกอารยันจากหลักฐานที่พบ แสดงว่า เมืองโบราณเหล่านั้นมีความเจริญทางวัฒนธรรม และอารยธรรมเป็นอย่างสูง นักโบราณคดีให้ชื่อว่า สมัยวัฒนธรรม หรือ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ⁽¹⁾ " Indus Valley Period " (หรือบางทีก็เรียกว่า อารยธรรมก่อนชาวอารยัน)

การขุดค้นพบอันมีค่ายิ่งแก่ประวัติศาสตร์อารยธรรมครั้งนี้ อยู่ภายใต้การนำของ เซอร์ จอห์น มาแชล (Sir John Marshall) ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า เป็นอารยธรรมที่เก่าแก่พอ ๆ กับอารยธรรมโบราณของเมโสโปเตเมีย ซึ่งเจริญอยู่ในราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาล จากการขุดค้นได้พบตราประทับ เครื่องปั้นดินเผาจารึกอักษร ยังไม่มีผู้ใดอ่านออก พบแผ่นเครื่องปั้นดินเผาที่มีรูปสลักเป็นคนนั่งสมาธิอยู่ท่ามกลางสัตว์ป่าต่าง ๆ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระศิวะ นอกจากนี้ยังค้นพบสัญลักษณ์ของพระศิวะ คือ ลิงค์ สลักด้วยหินเป็นจำนวนมาก และบางอันก็มีหน้าคน (ซึ่งเข้าใจว่าเป็นพระศิวะ) สลักอยู่ที่ปลาย ลิงค์

หลักฐานเหล่านี้แสดงว่า คนเผ่าที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำสินธุซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวคราวิเดียนั้น มีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้ว มีการสร้างสัญลักษณ์ มีศาสนา และความเชื่ออยู่เป็นระบบ มิได้ป่าเถื่อน เป็นอนารยชนเช่นที่พวกอารยันผู้รุกรานดูถูก

1. ช.ใจเปี่ยม. ศาสนาของโลก, พระนคร . แพทยพิทยา, 2508. หน้า 140-142

การค้นพบครั้งนี้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทางประวัติศาสตร์
ปรัชญา ศาสนา และศิลปะของอินเดียเป็นอย่างมากโดยต้องเริ่มต้นประวัติศาสตร์อินเดีย
ถอยหลังย้อนไปอีกกว่า 3,000 ปีก่อนคริสตกาล ส่วนทางด้านปรัชญาและศาสนาที่แต่
เดิมเชื่อกันว่า ความคิด ความเชื่อ ศาสนา และลัทธิต่าง ๆ ทั้งหลายในอินเดียนั้นสืบ
ต่อมาจากรากเหง้าอันเดียวกัน คือ คัมภีร์พระเวทของชาวอารยันนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปคือ
ล้วนแต่มาจากรากฐานความคิด ความเชื่อ และศาสนาของชาวอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ
ทั้งสิ้น (1)

จากหลักฐานที่ปรากฏ จึงพออนุมานได้ว่า พวกดราวิเดียนหรือมิลลิกะ ก็
เป็นชนชาติที่เจริญสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมมาอยู่ก่อนแล้ว แต่อาจจะด้อยความรู้ ยุทธวิธี
และความชำนาญ ความสามารถในการรบ จึงพ่ายแพ้แก่ผู้รุกรานจนไม่อาจจะฟื้นคืนชาติ
ได้ (เช่นเดียวกับที่ชนชาติมอญซึ่งมีวัฒนธรรมและความเจริญสูงสุด แต่ไม่หมกมุ่นในการ
ทำสงครามแผ่ขยายอาณาเขต จึงขาดความชำนาญในการรบ และต้องพ่ายแก่ชนชาว
พม่าที่รบเก่งกว่า จนถูกกลืนชาติไปในที่สุด)

2. ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมในสังคมของชาวฮินดู

ชาวอินเดียทั่วไปในสมัยโบราณ และชาวฮินดูมีวิถีชีวิตและการแสดงออก
ทางพฤติกรรมในสังคมภายใต้กฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติ ตามหลักความเชื่อ
ซึ่งฝังรากลึกในจิตสำนึกจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางดำรงชีวิต และ
กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมการเมือง การปกครอง พอสรุปได้คือ

1. ผาสุข อินทรารุช. ประวัติศาสตร์อินเดียโบราณ, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522. หน้า 9-14

- 2.1 ความเชื่อเรื่องวรรณะ
- 2.2 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าบันดาลและเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์
- 2.3 วรรณคดีเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต

มีการค้นหาสัจธรรมหรือความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) เพื่อความหลุดพ้น (โมกษะ) อย่างแพร่หลายในสมัยช่วงก่อนเกิดศาสนาพุทธและศาสนาอื่น

2.1 ความเชื่อเรื่องวรรณะ

ศาสนาฮินดู เป็นศาสนาเดี่ยวเท่านั้นที่เชื่อในเรื่องระบบวรรณะ พระพรหม ดังที่ศาสนาฮินดูสอนว่า ทรงสร้างมนุษย์คนแรก ชื่อมนู พวกที่ออกจากศีรษะของมนู เป็นพวกคนที่ดีที่สุด และบริสุทธิ์ที่สุด พวกเขาถูกเรียกว่าพราหมณ์ พวกนักปกครอง และนักรบทั้งหลายมาจากมือของมนู พวกเขาถูกเรียกว่ากษัตริย์ พวกช่างฝีมือต่าง ๆ ในโลกมาจากขาของมนู เรียกว่าพวกไวศยหรือแพศย์ และที่ออกจากเท้าของมนูก็เป็นพวกคนที่เหลือ เรียกว่าพวกศูทร ดังนั้น เรื่องวรรณะดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่า พระพรหมคือพระเจ้าผู้สร้าง ได้ตกลงพระทัยว่าควรมีวรรณะต่าง ๆ ของคน 4 วรรณะ⁽¹⁾

พวกพราหมณ์วรรณะสูงสุด เป็นพระและนักปรัชญา อุทิศตัวต่อการศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ และพวกเขาได้รับความอุปถัมภ์โดยรัฐหรือคนวรรณะอื่น พวกพราหมณ์เป็นพวกมังสะวิรัต อานน้ำวันละ 2 ครั้ง ในกระแสน้ำไหล ใส่เสื้อผ้าสีขาวล้วน และสรวมใส่ค้ายศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสถานะของพวกเขา ที่สูงกว่า

1. พัน คอกบัว แปล, ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร (โจเซฟ แกร์ แต่ง), มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตทับแก้ว, นครปฐม 2522.

วรรณะอื่นทั้งหมดต้องให้เกียรติพวกเขา และแม้ทางราชสำนักหรือตระกูลผู้ปกครอง ต้องแสดงความเคารพอย่างมากต่อพวกเขา พวกเขาวรรณะพราหมณ์สนใจในการศึกษาเล่าเรียนศาสตร์ต่าง ๆ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรม และกรอบของประเพณีเป็นส่วนใหญ่ วรรณะนี้จึงเปรียบเสมือนศิระะ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งสติปัญญาความคิด

วรรณะกษัตริย์ คือชนชั้นปกครอง ผู้บริหารและนักรบ มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารบ้านเมือง และกฎหมาย การศึกษาอบรมก็เป็นไปในทางนั้น พวกเขาวรรณะกษัตริย์นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดงอันเป็นสีแห่งอำนาจ วรรณะนี้จึงเปรียบเสมือนอก ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งกำลังกายและใจ

วรรณะไวศยหรือแพศย์ มีหน้าที่ผลิตสิ่งต่าง ๆ สนองความต้องการของเพื่อนร่วมประเทศ พวกเขาวรรณะนี้มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ เกษตรกรรม ค้าขาย ทำธุรกิจต่าง ๆ นับเป็นชนชั้นกลางที่กุมเศรษฐกิจของสังคมอินเดียโบราณไว้ ส่วนมากนิยมแต่งกายด้วยเสื้อสีเหลือง อันเป็นสีที่แสดงความเรียบง่าย วรรณะแพศย์นี้จึงเปรียบเสมือนขาที่พุง และมีส่วนสำคัญในการหาเลี้ยงร่างกาย

วรรณะศูทร เป็นพวกเจ้าของดินเดิม ซึ่งถูกกดและเหยียดหยามให้มีฐานะต่ำกว่า หรือที่เรียกว่า ทาสย์ คือทาส มีหน้าที่คอยรับใช้พวกอารยันคฤหาสน์ ถ้าเปรียบในสังคมปัจจุบันก็ได้แก่ผู้ใช้แรงงาน กรรมกร ทำงานหนัก ทรากตรำ การเป็นอยู่ต่ำต้อย นิยมแต่งกายด้วยสีคล้ำ เข้ม หรือสีดำ (แม้ในปัจจุบันนี้พวกกรรมกรชาวอินเดีย ก็ยังชอบแต่งกายสีดำ หรือเขียวคล้ำอยู่)

พวกศูทร นับเป็นประชาชนระดับสองของสังคม พวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้ศึกษาพระเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาฮินดู (สตรีชาวฮินดูก็ไม่ได้รับอนุญาต

เช่นกัน) และถูกกันออกจากหน้าที่ทางศาสนาหลาย ๆ อย่าง หรือไม่มีส่วนในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับสูงของสังคม วรรณคดีจึงเปรียบเสมือนเท้า

2.1.1 อิทธิพลของความเชื่อเรื่องวรรณะในสังคมอินเดีย⁽¹⁾

พฤติกรรมในสังคม และการดำเนินชีวิตนั้น พวกกษัตริย์ถือตัวว่า บรรดาวรรณะทั้ง 4 นั้น พวกเขาสูงสุด แต่พวกพราหมณ์ก็ถือว่าตัวสูงกว่า กษัตริย์ ส่วนแพศย์และศูทรนั้น ยอมรับสภาพของตน ไม่ไปแข่งกับพวกกษัตริย์หรือพวกพราหมณ์ พวกคนชั้นสูงในอินเดียก่อนพุทธกาล หรือแม้ในสมัยพุทธกาลก็เหมือนกัน ถือตัวมากกว่า พวกคนดีและสูงกว่าพวกอื่น ไม่ค่อยยอมระคนปนเป หรืออ่อนน้อมต่อคนอื่น ตัวอย่างเช่น พวกกษัตริย์ด้วยกันก็ยั้งรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์บางคนถือตนว่ามีโคตรสูง รังเกียจกษัตริย์ที่มีโคตรต่ำกว่าพวกตน เช่น กษัตริย์ศากยะ โคตมโคตร ถือตนว่าสูงกว่าโคตรอื่น บริสุทธิกว่าโคตรอื่น จึงไม่ยอมแต่งงานกับพวกอื่นนอกจากในพวกของตน แม้สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ประกาศศาสนาให้คนทั้งหลายถือเอาความประพฤติ ความดีงามเป็นสำคัญว่า เรื่องชาติตระกูลหรือโคตรแล้ว พวกกษัตริย์ศากยะก็ยังรังเกียจกษัตริย์โคตรอื่น เช่น กษัตริย์วงศ์ของพระเจ้าประเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศล จนเป็นเหตุให้กษัตริย์ศากยะถูกปลงพระชนม์เสียเป็นอันมาก

นอกจากวรรณะทั้ง 4 นี้แล้ว ยังมีคนอีกพวกหนึ่งเรียกว่า "พวกจัณฑาล" พวกตะดะต้องไม่ได้ เป็นคนนอกวรรณะ เป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของคนในวรรณะอื่น ๆ พวกจัณฑาลนี้เป็นลูกของวรรณะผสม เช่น หญิงวรรณะศูทร สมสูกกับชายวรรณะไวศยะ ลูกของเขาออกมาเป็นคนนอกวรรณะ เป็นจัณฑาล สังคมอินเดียรังเกียจ ถูกขับออก

1. วคิน อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอินเดีย, กรุงเทพฯ, บรรณาการ 2525 หน้า 3

จากวรรณะ ไม่มีใครประสงคร่วมอยู่กับด้วย คนจัดทาลเป็นพวกที่ถูกเหยียดหยามว่าต่ำ
ที่สุดไอนอินเตีย พิจารณาพฤติกรรมของคนวรรณะอื่นเช่น วรรณะพราหมณ์ที่มีต่อคนจัดทาล
แล้ว ดูเหมือนว่าจะเหยียดหยามคนพวกนี้เลวลงกว่าศิรัจฉานเสียอีก เพราะศิรัจฉาน
พวกเขายังเลี้ยงได้ แต่คนจัดทาลแม้เพียงเห็นก็ถือว่าเป็นเสนียดจัญไร ต้องล้างตา
ด้วยน้ำหอมถึง 16- 17 หม้อ จัดทาลบางคนต้องการศึกษาเล่าเรียน จึงปลอมเป็น
พราหมณ์เข้าเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ แต่พอถูกจับได้ว่าจัดทาลก็ถูกไล่ออก แม้
อาจารย์บางท่านจะไม่รังเกียจ แต่เพื่อนร่วมสำนักรังเกียจมาก อาจารย์ต้องให้ออกไป
จากสำนัก พวกจัดทาลถูกกดให้ทำงานที่คนทั่วไปเห็นว่าต่ำและสกปรก ไม่ยอมทำ เช่น
เป็นคนซุขหลุมศพ ชำสัคว์ ฯลฯ

ในการศึกษาเล่าเรียนระดับสูง ก็กีดกันแบ่งชั้น คือ พวกวรรณะศูทรจะ
เรียกคัมภีร์พระเวทไม่ได้ ใครท่องบนเล่าเรียน หากถูกจับได้้อาจถูกลงโทษถึงตัดลิ้น

พวกพราหมณ์เองก็ต้องระวังตัวแจ ผลอไปร่วมกินร่วมนอนกับพวกศูทร
หรือจัดพาลเข้าจะต้องถูกไล่ออกจากหมู่ หรืออย่างน้อยก็เป็นการลงโทษทัพพาศนียกรรม
ชั่วคราว พอสมควรแก่โทษแล้วจึงกลับเข้าหมู่ได้ใหม่ เคยมีตัวอย่างพราหมณ์ผู้หนึ่งเดิน
ทางไกล ตกเย็นต้องการหุงข้าวกิน แต่ไม่มีหม้อ จึงขอยืมหม้อชาวบ้านแคว้นนั้นดูง ตน
เองรู้ว่าเจ้าของบ้านเป็นศูทร แต่ความทิวไม่ยอมให้ถ้อวรรณะอีกต่อไป อีกประการหนึ่ง
ตนเองเดินทางคนเดียว แน่ใจว่าจะไม่มีใครทราบ ต่อมาพวกพราหมณ์ด้วยกันสืบทราบ
เข้าจึงถูกไล่ออกจากหมู่พราหมณ์

การถ้อวรรณะเป็นไปรุนแรงถึงปานนี้ นี้คือพื้นฐานอันสำคัญอย่างหนึ่งของ
สังคมนตรีเตียก่อนพุทธกาล และแม้ในสมัยพุทธกาลเองก็ยังมีอยู่อย่างมั่นคงหนาแน่น เป็น
ความเชื่อที่ฝังใจมาช้านานหลายชั่วคน

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ทรงแสดงธรรมเน้นให้เห็นว่าคนจะดี
จะเลว เพราะชาติหรือวรรณะก็หาไม่แต่จะดีหรือเลว เพราะการกระทำของตน

แต่หลังจากที่ศาสนาพุทธเสื่อมความนิยมนับถือไปจากอินเดียด้วยสาเหตุ
หลายด้าน (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) การถือชนวรรณะก็กลับมามีอิทธิพลในสังคมอินเดีย
อย่างมาก

ต่อมาระบบวรรณะถูกแบ่งแยกออกไปอีก เป็นวรรณะย่อย ๆ อีกมากมาย
ภายในแต่ละวรรณะจนกระทั่งเป็นจำนวนนับพันวรรณะในประเทศอินเดียและไม่มีสมาชิก
ของวรรณะที่ต่ำกว่าจะสามารถก้าวขึ้นสู่วรรณะที่สูงกว่าได้ หรือแม้จะกินหรือดื่มร่วมกับ
สมาชิกวรรณะที่สูงกว่า เขาไม่สามารถแต่งงานกับวรรณะที่สูงกว่าได้ ทั้งไม่สามารถไป
กราบไหว้พระในวัดเดียวกัน หรือถูกฝังในสถานฝังศพที่เดียวกันได้⁽¹⁾

พวกจัณฑาลได้ก่อการจลาจลขึ้นหลายครั้งในอินเดีย ระหว่างช่วงต้นของ
ศตวรรษที่ 20 มหาตมะคานธีเป็นคนหนึ่งของผู้นำทั้งหลาย อุทิศเวลา และความ
พยายามเป็นอย่างมากที่จะนำสถานะและศักดิ์ศรีมาให้คนเหล่านี้ ก็มหาตมะคานธีอีก
เช่นกัน ได้ดำเนินการอย่างเข้มแข็งสำหรับการประกาศเลิกวรรณะ แต่เนื่องจากระบบ
วรรณะไม่เพียงแต่ใคร ๆ จะไม่สามารถยกเลิกได้แล้ว แต่ยังถูกกำหนดไว้โดยกฎแห่ง
มนุศาสตร์ อันเป็นกฎของศาสนาที่พระเจ้ากำหนดอีกด้วย เรื่องวรรณะจึงมีสืบต่อมาตาม
ลำดับในสังคมอินเดียจนถึงทุกวันนี้ และมีอิทธิพลต่อสังคม การเมือง การปกครองทุกยุค
ทุกสมัย

1. พัน ดอกบัว แปล, ศาสนาทั้งหลายมีถืออะไร, (โจเซฟ แกร์ แต่ง), มหาวิทยาลัยศิลปากร,
พ.ศ.2522 หน้า 15

2.2 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ เทพบันดาล และเรื่อง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์

ตามคติความเชื่อของอินเดียสมัยนั้น เชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก และจักรวาล ตลอดจนมนุษย์ สัตว์ และพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ (ทำนองเดียวกับความเชื่อในศาสนาคริสต์ เรื่องพระเจ้าสร้างโลก)

นอกจากพระพรหมทรงสร้างมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ในโลกแล้ว พระองค์ยังเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ด้วย ใครจะได้สุขได้ทุกข์ ได้ดีได้ชั่วอย่างไร วิชาชะตาชีวิตจะสูงต่ำอย่างไร ก็สุดแล้วแต่พระพรหมฉบับบาล จึงมีคำพูดติดปากกันมาว่า **พรหมลิขิต**

พวกพราหมณ์ได้เขียนเรื่องทำนองสนับสนุนพรหมลิขิต และการตัดสินใจของพระพรหมว่ายุติธรรม ถูกต้องไว้หลายเรื่อง⁽¹⁾ เช่น เรื่องสองตายายเป็นคนจน อยู่กระต๊อบเล็ก ๆ มีควายพิการอยู่ตัวหนึ่ง ยายแก่ตาพระพรหมอยู่ตลอดเวลา ต้าเข้าต้าเย็น ส่วนตายอมรับชะตาชีวิตของตนโดยดุษณี และเชื่อว่าพระพรหมท่านทำถูกและยุติธรรมแล้ว

วันหนึ่งพระพรหมท่านเดือดร้อนต่อคำต้าของยาย จึงลงมาททายาย และพาไปยังภพของท่าน ที่ท่านอยู่นั้นมีสายใยชีวิตมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมากมาย บอกยายว่าได้ยินเสียงต้าแล้วรำคาญ คราวนี้ขอให้ยายเลือกเส้นชีวิตเอาเอง จับต้นเส้นแล้วให้ลงไปสู่โลกมนุษย์ ปลายเส้นไปจรดที่ใดจะเป็นคฤหาสน์ หรือปราสาทราชวังก็ให้ยายอยู่ที่นั่นได้เลย ยายดีใจเลือกจับเส้นที่เห็นว่าดีที่สุด สวยงามที่สุดแล้วกลับตาลง

1. วทีน อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและประเทศไทย, หน้า 7-9.

มาตามเส้นนั้น พอรู้สึกว่าจะถึงโลกมนุษย์ก็ลืมหูลืมตาขึ้น ปรากฏว่าลงมากอยู่ในกระท้อบเคิม เหลียวไปดูข้าง ๆ เห็นคาคนเคิมนอนอยู่ มองไปนอกหน้าต่างเห็นควายพิการตัวเคิม นั้นเอง ยายจึงปลงได้ และยอมเชื่อว่า พระพรหมมีความยุติธรรม

ต่อมาพวกอินเตียเหนือได้มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งคือพระศิวะ เรียกว่า พระอิศวรก็มี สีพระกายขาว (เพราะชาวอินเตียเหนือ แถบภูเขาหิมาลัย ส่วนมากผิวขาว) แต่คู้กัน ใช้อำนาจแบบเดียวกับพวก อิริยกะ หรืออารยัน มีมเหสีที่ สวยงาม คือพระอุมา ทั้งสองพระองค์ประทับ ณ ยอดภูเขาหิมาลัย เจ้าแม่กาลีที่ดุร้าย ก็เป็นปางหนึ่งของพระอุมา

ส่วนชาวอินเตียใต้มีความเชื่อถือเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งต่างหาก คือพระวิษณุ หรือพระนารายณ์ สีพระกายนิลหรือดำ (เพราะชาวอินเตียใต้ส่วนมากผิวดำ) ประทับ ณ เกษียรสมุทร (ทะเลนม) บนหลังอนันตนาคราช (ชาวอินเตียใต้แถบทะเล หากิน และคู้นเคยทางทะเล) พระนารายณ์ หรือวิษณุมีลักษณะสุภาพอ่อนโยน เมตตวาปราณี (ทำนองเดียวกันชาวอินเตียใต้ชอบเป็นนักสู้มากกว่านักรบ และเป็นเจ้าของดินเคิมของ อินเตีย)

ชาวอินเตียมีความเคารพบูชา เชื่อมั่น ถือเป็นสรณะ ซึ่งเทพเจ้าทั้ง 3 องค์นี้ มีการสวดอ้อนวอนขอสิ่งทีตนต้องการ นอกจากนี้ยังมีการพลีกรรมบูชาด้วย (เพื่อให้เทพเจ้าโปรดปราน) ด้วยชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เช่น แพะ แกะ ม้า วัว ไก่ เป็นต้น ถ้าเป็นบูชาด้วยใหญ่ ถึงกับใช้ชีวิตเด็กหญิงเด็กชายบูชาด้วยก็ยังมี ชาวอินเตีย สมัยนั้นได้ฝากชีวิตของตนไว้กับเทพเจ้า สุดแล้วแต่เทพเจ้าจะโปรดปราน นับว่าน่า สงสารมาก คนพวกหนึ่งที่สนับสนุนลัทธินี้ คือพวกปุโรหิต และโหราจารย์ คอยแนะนำ ทำนายนายให้ผู้พรันพริงต่อภัยอันตราย ทำการบูชาด้วยชีวิตสัตว์อยู่เสมอ แล้วพวกตนก็ได้ กินเนื้อสัตว์เหล่านั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าศาสนาแห่งพุทธศาสนาได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้วได้ทรงเทศนา
ต่อต้านลัทธิความเชื่อที่อันนี้ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ทรงสอนให้บุคคลทั้งตนเอง
เว้นชั่ว ทำด้วยตนเอง และทรงสอนให้ผู้ชายผู้เสียใหม่ ด้วยการช่วยเหลือชีวิตของสัตว์
ทั้งหลาย แทนการทำลายชีวิตของมัน

ความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ของชาวอินเดีย มีลักษณะการคล้ายคลึง
ใกล้เคียงกับความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ ของชาวอียิปต์โบราณ ชาวอินเดียเคารพ
นับถือศรัทธาเชื่อมั่นว่า น้ำในแม่น้ำคงคานั้นมีความสัมพันธ์กับพระเจ้า เป็นสิ่งที่พระเจ้า
ประทานมา และแม่น้ำสายนี้ก็เป็นเส้นเลือดใหญ่สำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ และการ
กลีกรรมของชาวอินเดีย (เช่นเดียวกับที่แม่น้ำไนล์ เป็นแม่น้ำสำคัญยิ่งของชาวอียิปต์)

จากลักษณะทางภูมิประเทศ และการเกิดของแม่น้ำคงคา ก็ชวนให้คิด
พิศวง สำหรับชาวอินเดียโบราณเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ทางตอนเหนือของประเทศ
อินเดีย มีแนวเขายาวเหยียดกั้นตลอดแนวตะวันออกถึงตะวันตก เรียกว่า **เทือกเขา
หิมาลัย** เป็นเทือกเขาที่ยาวที่สุดสูงที่สุดในโลก และแยกประเทศอินเดียออกจาก
ประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย เทือกเขาหิมาลัยเป็นที่เกิดแห่งแม่น้ำสำคัญ 2 สายของ
ประเทศอินเดีย คือ แม่น้ำสินธุ และแม่น้ำคงคา

ชาวอินเดียโบราณ เชื่อว่า แม่น้ำคงคา เป็นน้ำที่พระศิวะบีบออกมาจาก
มวยผมของพระองค์ ซึ่งพระศิวะนี้ ชาวอินเดียเชื่อว่า พระองค์สถิตย์อยู่ ณ ยอดเขา
หิมาลัย น้ำในแม่น้ำคงคาไหลสู่พื้นราบหล่อเลี้ยง ชาวอินเดียตลอดชั่วนาตาปี ไม่เคย
เหือดแห้ง หากใครได้อาบน้ำในแม่น้ำคงคา ก็จะเป็นสิริมงคลล้างบาปได้ และหากใคร
ตายแล้วได้นำศพ หรือเข้ากระดูกลอยทิ้งในแม่น้ำคงคานี้ก็จะไปสู่สวรรค์ ดังนั้น ตลอด
สายน้ำริมฝั่งจะมีท่าอาบน้ำ และท่าเผาศพอยู่มากมายนับไม่ถ้วน

พวกพราหมณ์นิยมอาบน้ำล้างบาป โดยเชื่อถือว่า แม่น้ำคงคา โดยเฉพาะ ที่ท่าเมืองพาราณสีนั้นศักดิ์สิทธิ์มาก สามารถล้างบาปได้ พวกพราหมณ์จึงพากันลงอาบน้ำ ล้างบาปอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง คือเช้าและเย็น ถือว่าบาปที่ทำตอนกลางวันก็ล้างได้ ด้วยการลงอาบน้ำในตอนเย็น ส่วนบาปที่ทำตอนกลางคืนก็ล้างได้ด้วยการลงอาบน้ำในตอนเช้า ที่เชื่อกันว่ากระแสน้ำในแม่น้ำคงคาศักดิ์สิทธิ์นั้น เพราะถือว่าได้ไหลผ่าน ศีรษะพระศิวะลงมา ทำน้ำแม่น้ำคงคาที่เมืองพาราณสี จึงเป็นบุญสถานของชาวอินเดีย ทั้งปวงในสมัยนั้น แม่น้ำปัจจุบันนี้ก็เชื่อกันอยู่ ยังเชื่อต่อไปว่าใครก็ตามที่ตายลง และได้เผาที่ท่าแม่น้ำเมืองพาราณสีแล้ว กวาดกระดูกลงแม่น้ำคงคา ก็เป็นอันเชื่อได้ว่าต้องไป สวรรค์แน่นอน

มาถึงสมัยพระพุทธเจ้า เคยทรงสนทนากับพราหมณ์ผู้ไปอาบน้ำในแม่น้ำ คงคา เป็นใจความว่า ถ้าต้องการล้างบาปไม่จำเป็นต้องไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ขอ ให้ชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์คือเว้นทุจริตทางกาย วาจา ใจ และประพฤตีสุจริต ทางกาย วาจา ใจ นั้นแหละคือการอาบน้ำล้างบาปในศาสนาของพระองค์ ถ้าประพฤติ อยู่ในสุจริตแล้ว แม่น้ำคัม น้ำอาบ น้ำธรรมดาก็จะกลายเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์

อนึ่ง ถ้าน้ำในแม่น้ำคงคาสามารถล้างบาปได้จริง และอำนวยความสะดวกให้ผู้ลง อาบไปสวรรค์แล้ว พวกกุ้ง หอย ปู ปลา ก็มีโอกาสไปสวรรค์ได้มากกว่ามนุษย์ เพราะ อาศัยอยู่ในแม่น้ำนั้นตลอดเวลา

2.3 วรรณคดีเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต

ชาวอินเดียโบราณเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ โลกนี้โลกนั้น การ เวียนว่ายตายเกิด ตายแล้วเกิดใหม่ ตายแล้วสูญ ชีวิตหลังความตาย การที่วิญญาณไป

อยู่กับพระเจ้า เชื่อในอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือมนุษย์ การดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับการอันวอน
บวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ นอกจากนี้ ชาวฮินดูเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดี
ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ต่อมาเมื่อมีความคิดวิวัฒนาการ และ มีการสังเกตเรียนรู้เกี่ยวกับ
ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และสัตว์ที่หมุนเวียนซ้ำซากไป
ตามกาลเวลา จึงเบื่อหน่ายและอยากพ้นความทุกข์ทั้งหลาย จึงเริ่มความค้นหาเหตุผล
หาทางหลุดพ้น (โมกษะ) หาความแท้จริง ความจริงอันสูงสุดและค้นหาพระเจ้า โดย
การประเพณีกรรม พรหมจรรย์ และทำสมาธิต่าง ๆ เพื่อให้ถึงสัจธรรมแห่งโลกและ
ชีวิต มีชาวฮินดูมากมายละทิ้งบ้าน ครอบครัวย ออกบำเพ็ญความเพียรแต่ลำพังในที่อัน
สงบสงัด ในป่าเขา จนถึงปัจจุบันก็ยังมีปรากฏอยู่มากมาย โดยเฉพาะแถบดินเขาคิมาลัย

3. ลัทธิิกายต่าง ๆ ของชาวฮินดู ในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

ชาวฮินดูนับถือเทพมากมาย และวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยโบราณที่พวก
อารยันเข้ารุกราน และปกครองชนชาติพื้นเมือง เจ้าของถิ่นเดิมแล้วล้นวัฒนธรรม
ผสมผสานความเชื่อในเทพเจ้ารวมเข้ากับของพวกอารยัน ผู้ปกครองอาณาจักร ได้แก่
พวกพราหมณ์ และ กษัตริย์ ได้รวมเทพเจ้าต่าง ๆ ให้เป็นระบบ มีหนึ่งเดียวร่วมกัน
(Unity) ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการเมือง การปกครอง และความสามัคคีเป็น
น้ำหนึ่งใจเดียวกันของชนชาติในประเทศ และประชากรในสังคม จึงเกิดมีพระเจ้า
สูงสุด (God) เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งพระเจ้าสูงสุดนี้ ทรงมี 3 ภาค ในองค์เดียว
เรียกว่า **ตรีมูรติ** คือ

1. **พรพทหม** คือ พระผู้สร้าง ทรงสร้างจักรวาล โลก มนุษย์
และสิ่งมีชีวิตทั้งปวงในโลก

2. **พระวิษณุ** คือพระผู้อภิบาล ทรงดูแลคุ้มครองปวงเทพ และมนุษย์ ทั้งหลายให้อยู่เป็นสุขสงบ และเมื่อใดที่เกิดยุคขึ้นคือครุฑอนแก่ชาวโลก พระองค์จะ อวตารลงมาในร่างมนุษย์ หรือสัตว์ เพื่อปราบยุคเข็ญ แก้ไขเรื่องเดือดร้อน และ ทุกข์แก่ชาวโลก และคุ้มครองคนผู้ประพฤติดี

3. **พระศิวะ** พระผู้ทำลาย ทรงมีอำนาจมาก สามารถทำลายล้าง โลกได้ด้วย ไฟกลับจากพระเนตรที่สาม ที่อยู่ตรงกลางหน้าผากของพระองค์ เมื่อพระ ศิวะทำลายโลกแล้ว พระพรหมก็จะสร้างขึ้นใหม่อีกเป็นยุคใหม่

จากการที่พระผู้เป็นเจ้าของ (God) มี 3 ภาคนี้ จึงเกิดลัทธินิกายที่สำคัญ ขึ้น ทั้งนี้เพื่อปรับให้เข้ากันได้กับรากฐานความเชื่อในเทพเจ้าเดิมของตน เพราะชน ชาวฮินดูส่วนใหญ่นับถือพระวิษณุ และพระศิวะมาก ส่วนพระพรหมนั้นมีบทบาทน้อยกว่า เทพทั้งสององค์ดังกล่าว

ลัทธินิกายที่สำคัญ (เพราะมีคนเคารพนับถือมาก)

3.1 นิกายไวษณพ (Vaishnavism)

คือนิกายที่นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นใหญ่ที่สุด เทนือ พระพรหม และพระศิวะ หรือพระอิศวร ชื่อลัทธิดัดแปลงมาจากชื่อพระวิษณุ ซึ่งแต่เดิม เป็นชื่อเทพแห่งพระอาทิตย์ คำว่า ไวษณพปรากฏในคัมภีร์มหาภารตะ หมายถึงชื่อลัทธิ ที่รู้จักกันในนามต่าง ๆ ได้แก่ สุริ ปัญจกาลวิท ภควตา

นักปราชญ์ต่าง ๆ เชื่อกันว่า แแต่แรกนั้น พระวิษณุหรือพระวสุเทวะ ผู้เป็นวีรบุรุษ และเป็นผู้ประพฤตินิ่งงาม และให้ความยุติธรรมแก่สังคม เมื่อสิ้นชีวิต จึงได้รับยกย่องเป็นเทพ และได้รวมเข้ากับเทพระดับสูงในพระเวท กลายเป็นพระวิษณุ เทพ

ลัทธินี้คนส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า ศาสนาภควตา ชาวฮินดูเชื้อสาย
คราวีเดียน และชาวพื้นเมืองต่างนิยมนับถือ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้ช่วยเหนือความ
ทุกข์ยากของชาวโลก คนยากจนและคนชั้นกลางชอบ

3.2 นิกายไซวะ (Saivism)

คือนับถือพระศิวะเป็นเทพสูงสุดเหนือพระพรหมและพระวิษณุ ชื่อ
นิกายดัดแปลงมาจากชื่อของเทพศิวะ หรือพระอิศวร จากหลักฐานทางโบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์ เชื่อกันว่าลัทธินิกายไซวะนี้มีอายุเก่าแก่กว่านิกายไวษณพ เนื่องจากการ
สำรวจขุดค้นอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุอันเป็นแหล่งอารยธรรมอันเก่าแก่ที่สุดของอินเดีย
(3000-1500 ปีก่อนคริสตกาล)⁽¹⁾ ได้พบรูปเทพนั่งขัดสมาธิอยู่ท่ามกลางสัตว์ป่า (อยู่
บนที่ประทับ) ซึ่ง เซอร์ จอห์น มาร์แชล⁽²⁾ ได้สันนิษฐานว่าเป็นต้นรูปแบบของรูปพระ
ศิวะ นอกนั้นยังพบสิ่งศักดิ์ด้วยหิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ อันหมายถึง บิดาและผู้
สร้างแห่งโลก

พระศิวะ เป็นเทพที่ทรงมหิทธานุภาพมาก รักสงบ กล้าหาญบ้างก็ว่า
พระองค์ทรงดู (พระองค์มีปางที่ดูร้าย โหดเหี้ยม) และเก่งกล้า รักสันโดษ บำเพ็ญ
สมาธิ ตบะน่าเกรงขาม อยู่โดดเดี่ยวบนยอดเขาหิมาลัย พวกนักบวชอารยันนิยม
นับถือบูชา บวงสรวงเทพพระองค์นี้มาก ตลอดจนพวกนักพรต นักบวช ฤาษีต่าง ๆ ก็
นับถือบูชา เพราะพระองค์บำเพ็ญตบะทรงสมาธิเป็นนิรันดร์

1. ผาสุข อินทรารุท, รูปเคารพในศาสนาฮินดู, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522, หน้า 8

2. John Marshall, Mohenjo-daro and the Indus Valley Civilization, Vol.I page
51 and see also G. Glotz, Aegean Civilization, London, 1925 p.245.

3.3 นิกายศักติ (Saktism)

ลัทธินี้เป็นลัทธิเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมาช้านานไม่แพ้กายัสคา
ลัทธิเน้นบถือบูชาเทพผู้หญิง อันได้แก่ภรรยาของเทพต่าง ๆ เป็นการบูชาอติพลัง
(Female energy) และพลังแห่งความเป็นแม่ เช่น พระอุมาชายนางพระศิวะ
พระอุมาที่มีสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายเพศหญิงคือโยนี (Mather Goddess) เช่นเดียวกับ
กับพระศิวะที่มีศิวลึงค์เป็นสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายเพศชาย (Father God) นอก
จากนี้ก็นับถือเทพแห่งธรรมชาติต่าง ๆ โดยยกให้เป็นเพศหรือเพศแม่ เช่น แม่พระธรณี
(Eartj - Mother) แม่พระคงคา (Water - Mother) ฯลฯ

การบูชาอติพลัง (Female energy) เป็นลัทธิเก่าแก่ที่
ปรากฏในกลุ่มชนที่มีอาชีพหลักในการกลสิกรรม และได้วิวัฒนาการมาเป็นลัทธิศักติ

ลัทธิบูชาแม่หรือพระแม่ เทพหญิงหรือเทพี เทวี เป็นที่นิยม
นับถือแพร่หลาย และยั่งยืนสืบต่อกันมาไม่ขาดตอน แม้นในดินแดนใกล้เคียงทวีปอินเดียก็
รับนับถือความเชื่อดังกล่าวนี้ไป

พระแม่หรือเทพี เทวี ที่นับถือนั้นมีทั้งที่ปรากฏว่าเป็นชายนางของเทพ
ระดับสูง เช่น พระนางลักษณมี ชายนางของพระวิษณุ พระอุมา ชายนางพระศิวะ พระ
สุรัสวดี ชายนางพระพรหม เป็นต้น

และพระแม่เหล่านี้มีตำนาน (Myth) ที่มีฤทธิ์อำนาจมาก (โดยมีปาง
คุร้าย) จนพระสวามีต้องยอมลงให้

ส่วนเทพีหรือพระแม่ที่ไม่ปรากฏสวามีก็มีหลายองค์ เช่น พระแม่ธรณี
พระแม่คงคา พระแม่โกลศพ เป็นต้น

* ความเชื่อนี้ยังปรากฏในหมู่ชาวนาในภาคอีสานและภาคเหนือของไทย 'ซึ่งมักจะแห่ทำรูปสัญลักษณ์ของเพศ
หญิงไปซุกไว้ตามคันนา ด้วยเชื่อว่าจะช่วยให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ บางแห่งถึงกับทำเครื่องหมายเพศไว้ทั้ง
เพศชายและหญิงวางอยู่คู่กัน. (จากศรัทธาของชาวอีสาน โดย **ชบ ติสวนโคก**)

ข้อที่น่าสังเกตคือ เทพเจ้าหรือพระเป็นเจ้าของชาวฮินดู มีลักษณะการคล้ายมนุษย์ คือนอกจากมีเทพเจ้าผู้ชายแล้ว ชาวฮินดู ยังสร้างเรื่องราวตำนานความเชื่อ เพื่อเสริมส่งบารมีของเทพเจ้า และในขณะเดียวกันก็สร้างเรื่องราวให้เทพเจ้ามีลักษณะคล้ายคลึงชีวิตมนุษย์ คือ เทพเจ้ามีชายาเป็นเทพเจ้าเพศหญิงที่ทรงฤทธิ์ และคอยช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ เป็นการแบ่งเบาภาระของเทพเจ้าผู้ชาย ยิ่งไปกว่านั้น เทพเจ้าชายหญิงแต่ละคู่ยังมีบุตร ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ทรงฤทธิ์เช่นกัน

4. คัมภีร์สำคัญของศาสนาฮินดู

คัมภีร์พระเวท (Vedas) เป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุดของอินเดีย และเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของศาสนาฮินดู ภาษาที่ใช้ในพระเวทนั้นเป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดในตระกูล ภาษาอินโด - ยูโรเปียน และถูกจัดเป็นวรรณกรรมชั้นสูง ชั้นเลิศของชาติ (Classic Literature) ศึกษาได้เฉพาะชนชั้นสูงเท่านั้น ห้ามสตรีศึกษา แต่ฟังการท่องภาวนาได้

จากคัมภีร์พระเวทอันนับเป็นวรรณกรรมสำคัญที่มีค่ายิ่งนี้ ทำให้เราทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ สังคมการปกครอง และลัทธิศาสนา ความเชื่อของชาวอารยันโบราณได้

ในตอนแรก พระเวทมีอยู่ 3 คัมภีร์ เรียกว่า ไตรเวทหรือไตรเพท

1. **ฤคเวท** กล่าวถึง เทพและชื่อของเขาทั้งหลาย
2. **ยชุรเวท** กล่าวถึง การบูชาและวิธีบูชาเทพต่าง ๆ
3. **สามเวท** กล่าวถึง คำสวดบูชาและสรรเสริญเทพทั้งหลาย

ต่อมาได้เพิ่มเข้ามาอีกคัมภีร์หนึ่ง รวมเป็น 4 คัมภีร์ ได้แก่ **อาถรรพเวท** กล่าวถึง มนต์หรือเคล็ดลับที่จะทำให้เกิดความเจริญหรือความเสื่อม ทำให้เขารัก หรือให้เขาถึงซึ่งความวิบัติ หรือตายก็ได้ และรวมทั้งคาถาอาคมหลัง การขับไล่ภูตผีปีศาจ พิธีกรรมต่าง ๆ ลึกลับ

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อื่น ๆ อีก สรุปแล้วแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ

1. **หมวดสัทธา** ได้แก่พระเวททั้ง 4 ดังกล่าวมาแล้ว เป็นที่รวบรวมมนตร์ต่าง ๆ สำหรับใช้บริกรรมภาวนา และสวดขับร้องอันวอน สดุดีเทพเจ้า เนื่องในลัทธิพิธีวงสรวงทำพิธีบูชา บทสัทธาหรือมนตร์เหล่านี้ แต่งเป็นโคลง หรือ คำฉันท์

2. **หมวดพราหมณะ** มีอยู่มากมาย แต่เป็นความเรียงหรือร้อยแก้ว ใช้เป็นตำราคู่มือของพราหมณ์ผู้เป็นอาจารย์ พิธีเนื่องในการบวงสรวงพิธีกรรมเทพเจ้า เท่ากับเป็นตำราคู่มือของพิธี นอกจากนั้นยังอธิบายถึงพิธีที่ว่า มีต้นเหตุมาอย่างไร แสดงประวัติตำนานของการทำพิธี

3. **หมวดอาร์ณกะ** เป็นตำราคู่มือว่าด้วยลัทธิพิธีอันพราหมณ์ ถือปฏิบัติเพื่อบำเหน็จตนในการอยู่ป่า คือสละสมบัติส่วนตัวหมดแล้ว ถือการอยู่ในป่าเป็นข้อปฏิบัติ เรียกว่า วานปรสธ

4. **หมวดอุปนิษั** มีมากคัมภีร์ยิ่งกว่าหมวดอื่น ๆ เป็นตำราข้อแนะนำ เกี่ยวกับลัทธิอันเร้นลับ มีความหมายเร้นลับ ต้องเรียนกับอาจารย์จึงจะเข้าใจดี คัมภีร์หมวดนี้เป็นคู่มือของอนาคาริก คือพวกที่ไม่อยู่ในบ้านในเรือน ได้แก่ ลัณยาสี ปริพาชก และภิกษุ

คัมภีร์อุปนิษัท เกิดในยุคสมัยที่ประชาชนเบื่อหน่ายในพิธีกรรมการบูชาเทพ ด้วย อามิสบูชาต่าง ๆ จึงเริ่มหันเข้าหาการปฏิบัติทางจิต ค้นหาปรัชญาชีวิต และแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาความจริง สัจธรรมของโลก (Ultimate Reality) เปลี่ยนจากการนับถือเทพหลายองค์มาเป็น **หนึ่งเดียว** เรียกว่า **พราหมณ์** หรือ **ปรมาत्म** (Brahman) หรือ (Universal Self) และตัวเองคือ **อาत्म** (Self) ยุคนี้เองที่เกิดพุทธศาสนา และศาสนาเซนขึ้น

คัมภีร์ 3 หมวดหลังนี้ คือหมวดพราหมณะ หมวดอาร์ณยะ และหมวดอุปนิษัท จัดแบ่งเป็นเฉพาะสำหรับพระเวททั้ง 4 คือ ทุก ๆ พระเวท จะมีพราหมณะ อาร์ณยะ และอุปนิษัทของพระเวทนั้น ๆ

พระเวททั้ง 4 ถือเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศรุต คือ พระฤาษีได้สดับมาเองด้วยปัญญา ครุสรู้ ไม่ปรากฏเบื้องต้น เบื้องปลาย ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นอมตะ แม้โลกจะสลายไปพระเวทก็คงอยู่เป็นนิรันดร ห้ามคนนอกศาสนาเรียน พวกพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์เรียนได้ พวกศูทรเรียนไม่ได้ ส่วนผู้หญิงในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์เรียนไม่ได้ แต่ฟังได้⁽¹⁾

5. ความเชื่อ พฤติกรรมและแนวทางดำรงชีวิตของชาวฮินดูในปัจจุบัน

ชาวฮินดูในอดีต เคารงครัตปฏิบัติตามข้อธรรมและคำสั่งสอนในคัมภีร์พระเวท และคัมภีร์มनुศาสตร์ ซึ่งประมวลหลักเกี่ยวกับจริยธรรม กฎหมายและคำสั่งสอนต่าง ๆ ไว้ ได้แก่ การปฏิบัติและยึดแนวดำเนินชีวิตตามแบบพราหมณ์ คือ อาศรมทั้ง 4

1. จางงศ์ ทองประเสริฐ, ศาสนาฮินดู . ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพฯ, 2520 หน้า 6.

ข้อปฏิบัติของฮินดูในการครองเรือน เช่น การแต่งงาน การตาย การเกิด การปฏิบัติ พิธีศราทธ คือ พิธีพลีกรรมให้แก่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ซึ่งถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การบูชาเทวดา การแบ่งชั้นวรรณะ และการจำกัดสิทธิสตรี เป็นต้น

ต่อมาเมื่อประเทศอินเดียตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ได้รับวัฒนธรรมตะวันตก และความเจริญทางความคิดเสมอภาคของมนุษยชน ทำให้การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนทางศาสนาหย่อนลง และมีการอนุโลม ประนีประนอมเกิดขึ้นในหลายกรณี ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และโดยเฉพาะเมื่อหลังจากท่านมหาตมาคานธีต่อสู้จนนำเอกราชมาสู่อินเดียได้ โดยใช้การร่วมมือร่วมใจกันระหว่างทุกศาสนาในอินเดียและยึดหลักอหิงสา* ก็ยิ่งทำให้ข้อเคร่งครัดในการปฏิบัติตามศาสนาฮินดูและศาสนาอื่น ๆ ลดหย่อนลงมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อพฤติกรรมและแนวทางดำรงชีวิตของชาวฮินดูส่วนใหญ่ก็ยังยึดถือความเชื่อดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง ได้แก่

1. ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า และอำนาจลี้ลับ ผีวิญญาณ ฯลฯ (Animism)
2. ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด การหลุดพ้น
3. ความเชื่อและพฤติกรรมเกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะ

* อหิงสา เป็นหลักธรรมที่สำคัญของศาสนา เช่น คือการไม่เบียดเบียน เมตตา และให้อภัยแก่ทุกคนแม้จะเป็นศัตรูก็ตาม คานธีเป็นชาวฮินดูโดยกำเนิด แต่กลับนำหลักธรรม อหิงสา มายึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยท่านถือทุกศาสนาก็คือศาสนาเดียวกันเป็นศาสนาสากล ด้วยหลักการนี้ท่านจึงสามารถรวมใจชาวอินเดียทุกชนชั้น ทุกศาสนา ทุกเผ่าพันธุ์ ให้ร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติได้จนสำเร็จ แต่ในที่สุดท่านก็สิ้นชีวิตเพราะความขัดแย้งทางศาสนา

พฤติกรรมทางความเชื่อ ที่สืบทอดประเพณีปฏิบัติมาจนถึงสังคมสมัยปัจจุบัน
ของชาวอินเดีย-ฮินดู มีอยู่หลายประการ ยกตัวอย่างได้แก่

5.1 ความเชื่อเรื่องการล้างบาปในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำคงคา

ชาวฮินดูไม่ว่าจะอาศัยอยู่ ณ ที่ใดของประเทศอินเดีย หรือที่ใดใน
โลก จะใฝ่ฝันที่จะมาอาบน้ำในแม่น้ำคงคา (เหมือนดังเช่น ชาวมุสลิมปรารถนาไปสัก-
การที่นครศักดิ์สิทธิ์ในเมืองเมกกะ) ด้วยความเชื่อที่ฝังใจสืบต่อกันมาว่าแม่น้ำคงคาเป็น
ลำน้ำที่ไหลออกมาจากมุนีผมของพระศิวะเทพ ผู้บำเพ็ญตบะสมาธิอยู่ ณ ยอดเขา
หิมาลัย และเชื่อว่า การที่ได้อาบน้ำในแม่น้ำนั้นจะล้างบาป สิ่งสกปรก ทั้งที่กระทำมา
ตลอดชีวิตได้เมื่อตายลง หากนำศพมาลอยน้ำหรือเผา แล้วเอาเถ้าถ่านทิ้งลงแม่น้ำได้
ก็จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่ดินแดนของพระเจ้า

ด้วยความเชื่อฝังใจจนดูเหมือนงมงาย ทำให้ชาวฮินดูไม่ว่าวรรณะใด
ยากดีมีฐานะทางสังคมระดับใดก็มารวมกันอาบใช้น้ำในแม่น้ำโดยปราศจากความ
รังเกียจ (และไม่ถือชั้นวรรณะชั่วคราว) ทั้งที่มีคนจำนวนมากมาใช้น้ำ จนทำให้น้ำ
นั้นสกปรกเป็นสิบล้านอยู่ทุกวัน ทุกคนก็ปราศจากการรังเกียจ

ในปี 2529 (1986) มีข่าวดาวเทียมแพร่ไปทั่วโลกว่า มีผู้นำน้ำไปพิสูจน์
ทางวิทยาศาสตร์ ปรากฏว่า แทนที่น้ำนั้นจะเต็มไปด้วยเชื้อโรคมามากมายตามสภาพที่มีผู้
ใช้มาก แต่น้ำกลับที่ผลการพิสูจน์โดยละเอียดแล้ว พบว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีสภาพเป็น
กลาง ไม่มีพิษภัยใด ๆ เลย ปราศจากเชื้อโรคร้ายด้วย นักวิทยาศาสตร์ต่างสันนิษฐาน
กันว่า อาจเป็นเพราะมีเชื้อโรคร้ายแรงมากมายมารวมกัน ต่างฝ่ายต่างจึงกินฆ่ากัน
เอง จึงทำให้น้ำมีสภาพที่ปราศจากเชื้อ หรือปลอดเชื้อได้อย่างเหลือเชื่อ

ด้วยสาเหตุที่ไม่มีความรังเกียจในความสกปรกของแม่น้ำคงคานี้เอง อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีส่วนทำให้ชาวอินเดียจำนวนมาก โดยเฉพาะคนยากจนหรือหาเช้ากินค่ำ ไม่ค่อยใส่ใจกับความสะอาดในการดำรงชีวิตและการกินอาหาร

5.2 ความเชื่อ เรื่องการแบ่งชั้นวรรณะของชาวฮินดู

ความเชื่อ เรื่องการแบ่งชั้นวรรณะ ในสังคมฮินดู ยังมีอยู่แม้จะไม่ค่อยเปิดเผยโจ่งแจ้งนักในปัจจุบัน

แต่เมื่อใดที่คนในวรรณะต่ำ จะมีโอกาสขึ้นมาบริหารประเทศ หรือมีตำแหน่งสำคัญระดับชาติแล้ว จะเกิดขบวนการต่อต้านคัดค้านอย่างรุนแรงจนถึงขั้นลอบสังหาร ก็เคยมีมาแล้วในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง

5.3 ความเชื่อและพฤติกรรมทางสังคม เรื่องการแต่งงานของชาวฮินดู

ชาวฮินดูจะทำการหมั้นหมายหรือวิวาห์ ตั้งแต่อายุยังน้อย ประมาณ 10-13 ปี ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงยังเด็กทั้งคู่ โดยมีความเชื่อว่าจะได้รับสิริสุข และมีพรหมจรรย์ทั้งคู่ และยังทำให้คู่บ่าวสาวได้เรียนรู้ศึกษานิสัยใจคอ และปรับตัวเข้าหากันได้ตั้งแต่ยังเด็กหรือไม่ว่าง จะทำให้ปัญหาการหย่าร้างในภายหน้าเกิดได้ยาก

นอกจากนี้ตามประเพณียังให้ฝ่ายหญิงไปสู้อฝ่ายชายแต่งงาน และเสียค่าสินสอดให้แก่ฝ่ายชาย ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ที่มีลูกหญิงจึงต้องรีบหมั้นหมายลูกชายของคนอื่น เป็นการจองไว้ก่อน

ที่เป็นดังนี้ อาจเป็นเพราะความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิมที่เชื่อว่าพ่อแม่ที่มีลูกชายจะไม่ตกนรก และเมื่อพ่อแม่ตายจากไป ลูกชายเท่านั้นที่จะทำพิธีพลีกรรมส่งไปให้แก่พ่อแม่ได้

ในสมัยที่ต่อสู้เพื่อเอกราช ชาวอินเดียนิยมใจกันโดยมีรัฐบุรุษท่าน
มหาตมา คานธี เป็นผู้นำมวลชน ทำให้สภาพสังคมของอินเดียนั้น

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในอินเดีย โดยเฉพาะสังคมของชาวฮินดู
มีความแตกต่างกันมากมายหลายด้าน เช่น มีคนจนมากที่สุด และจนที่สุด แต่ก็มีคนรวย
ที่รวยมากที่สุดอย่างเหลือล้น มีช่องว่างห่างกันสุดเอี่ยมไกลลิบ

สังคมอินเดียโบราณจะดูความเจริญมั่งมั่งของบ้านเมือง โดยดูจาก
จำนวนขอทานที่มี คือถ้าขอทานมีจำนวนมากก็แสดงว่าบ้านเมืองเศรษฐกิจไม่ดี

แม้ในปัจจุบัน เมื่อไม่กี่ปีมานี้ อินเดียก็ขึ้นชื่อว่ามีขอทานมากที่สุด
ในโลก

5.4 ด้านการเมืองการปกครอง

ชาวฮินดูเป็นชนกลุ่มใหญ่ และผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นชนกลุ่มน้อย
เมื่อเทียบกับชาวฮินดูทั้งประเทศ ดังนั้น ชาวฮินดูจึงมีอยู่ในสภาและคณะรัฐบาลมากกว่า
ศาสนาอื่น ซึ่งย่อมทำให้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมย่อมเอื้อต่อ
ชาวฮินดูมากกว่า

ศาสนาอื่นพยายามต่อต้านคัดค้านขอความเป็นธรรม ความเสมอ
ภาค แต่ก็ได้ผลยาก

ในการต่อสู้กับชาวอังกฤษ พวกศาสนาอื่นเป็นทหารที่มีประสิทธิภาพ
ในการรบเพราะมีระเบียบ และความแกร่งตามความเชื่อในศาสนาของเขา เช่น
พวกซิกข์เป็นนักรบที่รบเก่ง พวกมุสลิมเป็นนัรบที่กล้าตาย พวกเชน เป็นหน่วยสนับสนุน
ด้านรักษาพยาบาลที่ดีเยี่ยม เป็นต้น

แต่หลังจากได้เอกราชและเกิดการแบ่งแยกดินแดนตามศาสนา คือ การแยกตัวไปของชาวมุสลิมขอแบ่งแยกดินแดนไปตั้งประเทศใหม่ ได้แก่ ปากีสถานและบังคลาเทศ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการจลาจลวุ่นวาย เตือดร้อนไปทั่วประเทศ เกิดการสู้กันอย่างนองเลือดระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้อินเดียต้องสูญเสียชีวิต รัฐบุรุษผู้มียุทธศาสตร์แก่ประเทศไป คือ ท่านคานธีถูกลอบสังหาร โดยชาวฮินดูที่เข้าใจผิด ทำให้ศาสนาต่าง ๆ ร้าวฉานกัน มีการฆ่าฟันกันตายนับร้อยนับพัน นับแต่นั้นมาชาวฮินดูก็มีเรื่องราวบาดหมางกับศาสนาอื่นเรื่อยมาเป็นระยะ ๆ จนเกิดการลอบสังหารซ้ำสองขึ้นโดย ท่านนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของอินเดีย นางอินทิรา คานธี ถูกลอบสังหารโดยชาวซิกข์ ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย

และเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2530 นี้ ก็เกิดการจลาจลระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศอินเดีย (เพราะชาวมุสลิมส่วนใหญ่แยกตัวไปอยู่ประเทศปากีสถานแล้ว) เรียกร้องขอความเสมอภาคในเรื่องการศึกษา และการงาน การเรียกร้องดังกล่าว ทวีความรุนแรงและแข็งกร้าวขึ้นเรื่อย จนเกิดการปะทะกันอย่างนองเลือด มีผู้เสียชีวิตกว่าร้อยคน ที่เมืองเนรุต แคว้นเตลลีสี่ ทางเหนือของอินเดีย

จะเห็นว่า ศาสนามีส่วนสำคัญต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมการเมือง การปกครองของประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีประชากรมากมาย และนับถือศาสนาหลากหลาย เช่น ประเทศอินเดีย